

Форма № 4

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Кафедра українознавства та загальної мовної підготовки

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Ректор (перший проректор)

“\_\_\_\_\_” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**Історія світової культури**

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 7.02020701 «Дизайн»

(код і назва спеціальності)

напрямок підготовки 6.020207 «Дизайн»

(код і назва напрямку підготовки)

освітня програма (спеціалізація) 1. Дизайн промислових виробів і об'єктів.

2. Дизайн інтер'єру

інститут, факультет

ЕГІ, гуманітарний факультет

мова навчання українська

Запоріжжя – 2020 рік

Робоча програма Історія світової культури для студентів

(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки 6.020207 «Дизайн», спеціальністю 7.02020701 «Дизайн». „\_\_\_” \_\_\_\_\_, 2020 року \_\_ с.

Розробники: ст.в. Сигида Г.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри українознавства та загальної мовної підготовки

Протокол №1 від 14. 08. 2020 року

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_

(\_\_\_\_\_)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2020 року

Схвалено науково-методичною комісією \_\_\_\_\_ факультету (інституту) за  
напрямом підготовки  
(спеціальністю) \_\_\_\_\_

(код, назва)

Протокол від 28.08.2020 року № 1

“\_\_\_” \_\_\_\_\_ 2020 року

Голова \_\_\_\_\_

(\_\_\_\_\_)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

©\_\_\_\_\_, 2020 рік

© \_\_\_\_\_, 20\_\_ рік

### Опис навчальної дисципліни

| Найменування показників                                                                                | Галузь знань, спеціальність (напрямок підготовки), освітній ступінь                | Характеристика навчальної дисципліни |                       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------|
|                                                                                                        |                                                                                    | денна форма навчання                 | заочна форма навчання |
| Кількість кредитів – 3                                                                                 | Галузь знань<br>02 культура і мистецтво<br>(шифр і назва)                          | Нормативна<br>(за вибором)           |                       |
|                                                                                                        | Спеціальність (освітня програма, спеціалізація)<br><br>022 Дизайн<br>(код і назва) |                                      |                       |
| Модулів – 2                                                                                            | Напрямок підготовки:<br><u>6.020207 «Дизайн»</u><br>(код і назва)                  | Рік підготовки:                      |                       |
| Змістових модулів – 4                                                                                  |                                                                                    | 2-й                                  | 2-й                   |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання: Система знань про розвиток світового мистецтва та архітектури |                                                                                    | Семестр                              |                       |
| Загальна кількість годин - 90                                                                          |                                                                                    | 3-й                                  | 3-й                   |
| Тижневих годин для денної форми навчання:<br><br>аудиторних – 2<br><br>самостійної роботи студента - 4 | Освітній ступінь:<br><br>бакалавр                                                  | Лекції                               |                       |
|                                                                                                        |                                                                                    | 28 год.                              | 6- год.               |
|                                                                                                        |                                                                                    | Практичні, семінарські               |                       |
|                                                                                                        |                                                                                    | - год.                               | - год.                |
|                                                                                                        |                                                                                    | Лабораторні                          |                       |
|                                                                                                        |                                                                                    | - год.                               | - год.                |
|                                                                                                        |                                                                                    | Самостійна робота                    |                       |

|  |  |                                                 |         |
|--|--|-------------------------------------------------|---------|
|  |  | 62 год.                                         | 84 год. |
|  |  | <b>Індивідуальні завдання:</b><br>4 год. 6 год. |         |
|  |  | Вид контролю: іспит                             |         |

### **Примітка.**

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30 % до 70%

для заочної форми навчання – 6 % до 94%

### **1. Мета та завдання навчальної дисципліни**

**Метою** викладання теоретичного курсу «Історія світової культури» є формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій теорії культури, оволодіння сучасними методами культурологічного аналізу, вивчення історичної специфіки тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій у світовій культурі та мистецтві, виховання високого рівня художньо-естетичного смаку, формування креативного підходу у поєднанні традицій та новацій у професійній діяльності.

**Завданням** вивчення дисципліни «Історія світової культури» є ознайомлення студентів із найбільш визначними культурологічними теоріями, здобутками світової та української культури, формування системи знань про закономірності культури, формування цілісного уявлення про шляхи розвитку людської цивілізації, основні її етапи та культурно-історичні епохи, пізнання загальних закономірностей культурної еволюції, самобутнього характеру української культури, її тісних взаємозв'язків із європейською та світовою культурою.

**У результаті** вивчення навчальної дисципліни «Історія світової культури» студент повинен отримати

**загальні компетентності:**

**К3.01.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

**К3.02.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

**КЗ.04.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

**КЗ.05.** Здатність працювати в команді.

**КЗ.07.** Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Компетентності за дисципліною:

- знання загальних етапів культурно-історичного процесу;
- рівень розвитку матеріальних і духовних цінностей та пріоритетів;
- знання художніх стилів та шедеврів духовної культури, провідних діячів науки і культури;
- розуміння загальних рис сучасної культури та її особливостей.

**Очікувані програмні результати навчання:**

- **ПРН1.** Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях.
- **ПРН5.** Розуміти і сумлінно виконувати свою частину роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності.
- **ПРН13.** Знати надбання національної та всесвітньої культурно-мистецької спадщини, розвивати екокультуру засобами дизайну.
- **ПРН14.** Використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики.
- **ПРН15.** Розуміти українські етнокультурні традиції у стильових вирішеннях об'єктів дизайну, враховувати регіональні особливості етнодизайну у мистецьких практиках.
- вміння аналізувати явища культурного життя, усвідомлювати природу різних жанрів художньої творчості і видів мистецтв, орієнтуватися у багатому світі духовної культури;
- здатність розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи;
- спроможність збагачувати власний культурний досвід шляхом самоосвіти, творчо працювати над прирощенням і вдосконаленням культурно-освітніх знань;
- вміння використовувати набуті знання і досвід у практичній фаховій діяльності.

## **2. Програма навчальної дисципліни**

**Змістовий модуль 1.** Сутність культури як суспільного явища. Культура первісного суспільства. Цивілізації Давнього Сходу: світове значення. Культура античності.

**Тема 1.** Сутність культури як суспільного явища. Історичний характер уявлень про культуру. Типологія, структура та функції культури. Мистецтво як феномен культури. Цивілізація. Взаємозв'язок культури та цивілізації. Природа та культура. Осягнення сутності культури, або хоча б наближення до розуміння цього феномену є важливою умовою самореалізації особистості, позитивного вирішення суперечностей між особистістю та соціальним середовищем, людством та природою. Зрозуміти сутність культури можна лише через призму продуктивної діяльності людини, суспільства, всього людства : створюючи матеріальні потреби свого існування, людина, спочатку й не усвідомлюючи цього, а потім цілком свідомо розкривала свій духовний світ, тобто здібності і вміння, знання і світогляд, соціальні почуття й національний характер. Кожна культура – неповторний всесвіт, створений певним ставленням людини до світу і власне до себе. Кожна культура є засіб творчої самореалізації, тому вивчення різних культур збагачує нас не тільки новим знанням, але й новим творчим досвідом. Фахівці вважають, що нині використовується близько чотирьохсот визначень культури. Кожне має право на існування, однак суворий науковий підхід вимагає відмовитися від примітивізму та однобокості. У всьому розмаїтті визначень культури існує три основних підходи: антропологічний, соціологічний і філософський. Культура – це перед усім людське відношення до природи, що виникає в ході історії і повністю розкривається лише на певному етапі суспільного розвитку. Розвиток культури супроводжується виникненням та становленням самостійної системи цінностей. До них належать : міфологія, релігія, наука і мистецтво.

**Тема 2.** Культура первісного суспільства. Матеріальна культура кам'яного віку. Формування релігійної свідомості. Первісне мистецтво та архітектура.

Первісна культура є межею, що відділяє світ людей від світу тварин. Її вивчають археологи, етнографи, етнологи. Культура первісної доби це насамперед культура матеріальна. Велику роль у житті давньої людини відіграли метали та техніка виготовлення знарядь праці, зброї, прикрас. Матеріал, який відігравав провідну роль у господарському житті, давав назву відповідному історико-культурному періоду: кам'яна доба, мідна доба, доба бронзи та заліза. У соціокультурному відношенні людство пройшло різні стадії розвитку: від людського стада за часів раннього палеоліту, до родової, сусідської та племінної общини за часів мезоліту та неоліту. За доби мезоліту завершується формування великих рас. Кардинальні зміни в матеріальній культурі первісної доби були спричинені чинниками, що виникали в людському суспільстві і насамперед у техніці вироблення знарядь праці. Не менш вражаючими були досягнення у духовній сфері. Це виявилось у появі мистецтва, розвитку міфологічної

свідомості, становлення релігійних культів. Формуються перші принципи системи виховання. Поряд з первісною архітектурою до найдавнішої діяльності людини належить образотворче мистецтво. Раннім формам образотворчого мистецтва притаманні такі риси, як сюжетність, реалізм, натуралізм та анімалізм. Образне мислення спонукало людину до нових мистецьких пошуків. Яскравим доказом цього є поширення антропо- та зооморфного посуду. Розповідь про види динамічного мистецтва доісторичних епох ускладнюється відсутністю художніх творів, які збереглися з тих часів. Уявлення про таке мистецтво дають лише археологічні пам'ятки. Під час розкопок знайдено чимало примітивних музичних інструментів, переважно створених для шумового звучання.

**Тема 3.** Цивілізації Давнього Сходу: світове значення. Культура давнього Дворіччя. Культура Давнього Єгипту. Культура Давньої Індії. Культура Давнього Китаю.

Великий внесок у культуру всього людства зробив Стародавній Схід. Так прийнято називати давні класові суспільства на великому терені Азії та Африки. Тут почалася людська цивілізація, виникла державність. Стародавній Схід – це країни Південної та Східної Азії, Північної та Північно-Східної Африки в період виникнення та існування рабовласницької формації з середини 4 тис до н.е. - для Єгипту, з 2 тис до н.е. – для Індії та Китаю до становлення феодалізму (3 тис н.е.) Основні центри давньосхідних цивілізацій склалися у долинах річок – Нілу, Євфрату, Тигру, Інду, Гангу, Хуанхе. До часів Давнього Сходу відносяться багато важливих відкриттів та досягнень науки, мистецтва, літератури. У тому світі зародились майже всі відомі людству філософські системи та релігії. Надзвичайна плідність давніх цивілізацій в сферах матеріальної та духовної культури робить їх невичерпним джерелом, з якого людство брало мудрість.

Одним з найяскравіших і гідних подиву явищ стародавньої історії була культура стародавнього Єгипту. Більш трьох тисяч років єгипетська держава була наймогутнішою для свого часу. Релігія та, органічно пов'язана з нею, міфологія були основою основ світоглядної системи стародавніх єгиптян. В уяві стародавніх єгиптян світ був наповнений найрізноманітнішими богами та духами, що уособлювали священні тварини, птахи, риби, комахи. Єгиптологи нарахували в староегипетському пантеоні понад двох тисяч богів. Єгиптяни залишили людству, винайдений ними матеріал для письма – папірус. Вони створили одну з найдавніших систем письма у світі, перші зразки якого відносять до періоду 3300-3100 рр. до н.е. Ця писемність відома під назвою ієрогліфів. Важливою частиною єгипетської культури була наука, яка носила прикладний характер: математика, астрономія, механіка були пов'язані з сільським господарством, мореплавство, хімія та медицина (в основному хірургія) – з мистецтвом бальзамування. Живою сторінкою історії сприймаються піраміди в Гізі (поблизу Каїра), які дають повне уявлення про характер і розмах

єгипетського заупокійного будівництва. Величезні гробниці фараонів Хеопса, Хефрена і Мікеріна - пам'ятник праці сотень тисяч рабів.

Первісними творцями культури Месопотамії були шумери, досягнення яких були засвоєні та розвинуті далі вавилонянами та ассірійцями. Месопотамія вважається батьківщиною писемності, широке розповсюдження якої припадає на період близько 3000 р. до н.е. Різновидом ідеографії була клинописна писемність шумерів. Дворіччя – батьківщина літературних творів, які ми сьогодні відносимо до видатних пам'яток світової літератури. В бібліотеках зберігалися літературні твори різних жанрів : епос, гімни, сказання, плачі, дидактичні та філософські твори, релігійні міфи і легенди. Велике значення для світової культури мала шумеро-вавилонська математика та астрономія. Багато досягнень увійшло в сучасний побут. У Вавилоні коло ділили на 360°, рік на 12 місяців, час на хвилини і секунди. Вавилонські астрономи здобули успіхів у вивченні небесних світил. Вони вираховували закони обертання Сонця, Місяця та повторюваності затемнень. Вавилонські математики заклали основи алгебри. Вони вже вміли вираховувати не лише квадратний, але й кубічний корені. В Месопотамії вперше було винайдене колесо, гончарний круг, бронзу, кольорове скло.

Специфіка індійської культури почала складатися ще в IV ст. до н. е., а перша цивілізація на території Індії з'явилась в III тис. до н. е. Тоді ж були засновані перші міста – столиці цієї цивілізації, які в своєму розвитку не тільки не поступалась шумерській та єгипетській, а й у дечому навіть перевершувала їхній рівень. Цивілізацію Індії можна уявити як фантастичний мальовничий карнавал: розмаїття звуків, барв, пахошів. Індуси – люди винахідливі й талановиті. Вони створили безліч міфів і легенд, філософських систем, різних стилів в архітектурі, музиці, танцях.

Саме в глибокій давнині в Китаї склалася письменність сформувалися основні особливості мистецтва, що перетворилися у стійку традицію і канонічні правила. У Китаї склались свої неповторні особливості художнього світосприймання, народжені своєрідністю історичного шляху життєвих умов, клімату і ландшафту. Давньокитайська релігійно-етична традиція не орієнтована на діяльне відношення до світу, а призиває жити в злагоді з природою. Такі ідеї розвивалися в конфуціанстві та даосизмі – ученнях, які склали духовну основу китайської культури і визначили менталітет китайців. Давні китайські вчені винайшли морехідні прилади: румпель, компас, багаторусні щогли. В Китаї були винайдені стремени, прообраз сейсмографа, небесний глобус, механічний годинник, водяний млин і машина-насос, яка підіймала воду на поверхню землі. В Китаї було зроблено багато цікавих наукових відкриттів: технологія виготовлення пороху, сірчаної кислоти, шовку, лаків і фарб. Ця країна дала світу шедеври порцеляни, секрет виготовлення якої передавався з покоління в покоління.

**Тема 4.** Культура античності. Культура Давньої Греції. Хронологія. Особливості світогляду. Крито-мікенський період. Гомерівський період. Періоди архаїки і класики. Період еллінізму. Релігія і міфологія. Свята. Наукові досягнення. Література. Драматургія. Нова антична цивілізація, що створювалась ахейцями на залишках попередньої егейської культури, була спочатку більш примітивною. Але багато елементів культури егейського світу не були втрачені і вплинули, зокрема на грецьку архітектуру, на появу геометричного стилю. Особливе ж значення мала міфологічна спадщина культури егейського світу. Критську цивілізацію світові відкрили археологічні розкопки Артур Еванса на межі 19-20 ст. Інший центр егейської культури місто Мікени у 70-80 рр. 19 ст. розкопав Генріх Шліман. Міфологія складала арсенал і підґрунтя всієї давньогрецької культури. Остаточне формування найхарактерніших особливостей та рис античної культури в Греції сталося у середині 8 ст. до н. е. Великі зміни, що знаменували перехід Греції від варварства до цивілізації, відбулися за короткий час. Різноманітні зв'язки греків із народами колонізованої периферії сприяли широкому культурному обміну, а відтак інтенсивному культурному розвитку. Грецька філософська та наукова традиції формувалися використовуючи досягнення інших народів: вавілонян, єгиптян, фінікійців. Фалес із Мілета, Анаксимандр, Анаксимен і Геракліт Ефеський заклали основи європейської науки. Перемога греків у греко-перських війнах створила сприятливу атмосферу для розвитку культурних особливостей античної Греції. Відбувається подальша консолідація грецького полісу, рабство набуває найвищої досконалості, збільшується цінність свободи в ієрархії культурних вартостей. Накопичення позитивних знань стимулює розвиток у класичній Греції математики, астрономії, медицини, історії. Грецька культура сприймалась у наступні століття як історичне диво. Вона створила, крім усього іншого, таку силу-силенну понять і термінів (у політиці, науці, мистецтві), що дослідник Якоб Бургхарт зауважив: „Ми бачимо очима греків і розмовляємо їхніми зворотами мови”.

Поступово на історичну арену виходить нова культуротворча сила - Рим, який наприкінці I ст. до н. е. утвердив своє панування в елліністичному світі, але це вже наступна доба античної культури - римська античність. Римське мистецтво багато що взяло в Стародавній Греції, але виросло воно на землі, де вже була власна, давньоіталійська культура, початок якої сягає ще III тисячоліття до н.е. і пов'язаний з мистецтвом етрусків. Характерною особливістю римського мистецтва періоду республіки була натуралістична точність зображення у портретах, практичність і водночас пишність архітектури, використання барельєфів, присвячених історичним подіям. Римляни створили свій чудовий театр, гостру комедію, мемуарну літературу, стрункі історичні твори, виробили кодекс законів (римське право стало основою всієї європейської юриспруденції). Вони були чудовими будівельниками. Кам'яну або цегляну

кладку заливали особливим розчином з вапна й щебню, який, твердіючи, перетворював споруду в моноліт. У давньоримській культурі вперше відбувається поділ на "елітарну" і "масову" культури. Римські провінції "запропонували" світу ще одну монотеїстичну релігію - християнство. Європа постійно звертається до античності в пошуках гармонійного буття, ідеального та досконалого. Європейська культура успадкувала від античності не лише форму (образотворчі прийоми, спосіб філософствування, принцип поетики, літературні жанри тощо), але, перш за все, духовні засади. Як і в античну добу, головною проблемою європейської культури була й залишається людина в усій складності її матеріального й духовного буття.

## **Змістовий модуль 2.**

**Тема 5.** Культурні надбання епохи Середньовіччя (V – XV ст.). Історичні передумови становлення середньовічної культури. Періодизація. Особливості світогляду. Філософія. Освіта. Література. Художня культура. Мистецтво середньовічної Європи. Дороманський період. Романське мистецтво. Готичне мистецтво. Перехід від античності до середніх віків пов'язаний з кризою Римської імперії, порушенням рівноваги між Римом та варварськими племенами, що жили за річками Рейн та Дунай. Наукові дослідження аргументовано довели, що середньовічній культурі притаманні і досягнення, і глибина змісту, і свої суперечності. Термін "середні віки" виник в Італії у XV-XVI ст. серед вчених-гуманістів. На сьогодні під середньовічною культурою наука розуміє культуру доби феодалізму країн Західної Європи і поділяє її на раннє Середньовіччя, або «темні віки» (V – XI ст.), високе Середньовіччя (XII – XIV ст.), або зріле, та пізнє - (XIV – XV ст.). Християнство стало ідеологічним підґрунтям всієї середньовічної культури. Церква в середні віки була найсильнішою соціальною організацією, яка визначала вигідну їй культурну політику. Власне середньовічні художні традиції беруть початок з кінця VII – IX ст. і пов'язані з епохою Каролінгів – часом правління королівської династії, засновником якої був Карл Мартелл («Молот»). У кінці VIII - на початку IX ст. у державі спостерігається піднесення церковно-феодальної культури, що в історії отримало назву «Каролінгського відродження». Своєї довершеності "середньовічна картина світу" досягла в X-XII ст. Саме в цей час формується загальноєвропейський художній стиль, якому французькі археологи дали назву "романського". Наступне слово в культурному житті середньовічної Європи прозвучало у Франції у др. пол. XII ст. Звідси і первісна назва "французька манера", пізніше це називатиметься готикою. Готичними прийнято називати пам'ятники архітектури XII – XIV ст., у яких найповніше відобразились середньовічні настрої. Середні віки – найдовший період в історії європейської цивілізації, і його культура залишила світу величезну спадщину, яка стала підґрунтям сучасних культурних досягнень.

Культура Візантії. В історії світової культури візантійській цивілізації належить особливе, видатне місце. За рівнем освіти, духовного життя, за силою виразності та одухотворенням образотворчого мистецтва Візантія багато століть стояла попереду всіх країн середньовічної Європи. Прямий нащадок греко-римського світу та елліністичного Сходу, Візантійська імперія завжди залишалась центром своєрідної і воістину блискучої культури. На ранньому етапі свого розвитку Візантійська імперія володіла територіями на трьох континентах в Європі, Азії та Африці. Довгочасне постійне спілкування східного та західного світів, змішування греко-римських та східних традицій відбилися на культурі та мистецтві візантійського суспільства, його житті, релігійно-філософських ідеях, державному устрою. Найвизначнішою епохою ранньої історії Візантії був час правління імператора Юстиніана (527-565 рр.). За його правління, зокрема, відбулася правова реформа. Її метою було забезпечення поєднання норм римського права із духовними цінностями християнства. Головними видами образотворчого мистецтва стали: мозаїка, фреска та іконопис. У будівництві такої видатної пам'ятки, як храм Святої Софії, проявилось високе архітектурне мистецтво, що було одним з показників високого загального культурного розвитку Візантії цього періоду. На відміну від феодалної культури раннього західного середньовіччя візантійська культура ніколи не була виключно церковною. Навпаки, світські елементи в ній іноді переважали. Так само візантійська школа, а, отже, й освіченість суспільства, менше залежали від церкви, ніж на Заході. Ось чому проникнення на Русь візантійських культурних впливів, що хоч і йшло під прапором християнства і церковного будівництва, було у свій час плідотворним і для розвитку давньоруської світської культури.

Культура мусульманського світу. Народившись з до ісламського минулого і об'єднавшись з традиціями інших цивілізацій, арабська культура зробила значний внесок у світову літературу, філософію, медицину, математику, астрономію, географію та історію. На початку VIII ст. н. е. Аравія породила лавину, що за кілька десятків років накрила собою велетенський простір від Середньої Азії до Іспанії. Численні народи Близького й Середнього Сходу, Північної Африки, Північної Індії та Іспанії були об'єднані в гігантську державу - арабський халіфат. Після його розпаду виникла ціла низка самостійних держав. Але з моменту арабських завоювань усі ці держави, крім Іспанії, зберегли одну важливу спільну рису, що справила суттєвий вплив на їхній подальший культурний розвиток. Цією рисою стала релігія іслам яка поширювалася арабськими завойовниками.

Культурна спадщина народів доколумбової Америки. Яскравою і багато в чому ще таємничою сторінкою у книзі світових цивілізацій є культура народів доколумбової Америки. Досягнення індіанців Месоамерики у сферах архітектури, мистецтва, математики, медицини випередили тогочасні досягнення

європейців. Основні регіони існування доколумбових цивілізацій - Месоамерика й Центральні Анди. Стародавні цивілізації були представлені територіально великими державними утвореннями типу імперій, до складу яких входили різні народи: в Месоамериці - це держава майя й царство ацтеків; в Андах - імперія інків і царство Чимор. У сучасній історичній науці й досі остаточно не встановлено генезис інкської цивілізації. За змістом різні міфи про перших інків дуже відрізняються один від одного, і тому не можуть виконувати роль першоджерела щодо походження інків: інкська культура й сам інкський етнос, які виникли до XII-XIII століть, були результатом вельми складного процесу взаємодії культур різних етносів протягом тисячоліття.

**Тема 6.** Культура Київської Русі. Київська Русь – якісно новий етап у розвитку слов'янської культури. Християнізація – рушій нового культурного процесу. Архітектура, живопис, музика. Освіта, література, наука. Держава Київська Русь була створена в 982 році та існувала до середини XIII ст. За цей період вона стала могутнім об'єднанням східних слов'ян в епоху Середньовіччя, державою з високим рівнем самобутньої культури. За своїм багатством та високим художніми якостями культура Русі не поступалась, а в деяких сферах навіть перевищувала досягнення народів Європи. Сучасна історична наука стверджує, що в розвитку культури Київської держави існувало дві, дуже тісно між собою пов'язані, культурні епохи: до хрещення Русі та після нього. Основу культури дохристиянської пори склали ті тисячолітні традиції, що були дуже відчутні у виробництві, побудові житла, зведенні захисних споруд, у побуті, віруваннях, фольклорі та інших сферах. В молодій державі все це було використано для розвитку та зміцнення. Хрещення Київської Русі мало дуже велике значення. Християнство внесло позитивні зміни у світогляд людей: страх перед стихійними силами природи, що лежав в основі язичництва, було замінено надією на порятунок. Християнство розширило та зміцнило культурні зв'язки Русі з Візантією, Болгарією, країнами Західної Європи. Почалось будівництво храмів. Будували з каменю. Створивши пишні храми, церква намагалась вилинати на народ, залучити до себе, відірвавши від язичництва. Зробити богослужіння ще більш урочистим допомагав церковний спів. Розвиток культури на Русі вимагав підготовки освічених людей. При багатьох храмах та монастирях було відкрито початкові школи, де готували майбутніх священнослужителів. Богослужіння та школи вимагали книг. Тому почалась інтенсивна робота по їх виготовленню. Спочатку це були переклади з грецької на слов'янську мову. Першими руськими письменниками були священнослужителі: київський митрополит Іларіон, монах – літописець Нестор, дяк Григорій, ігумен Печерського монастиря Феодосій та інші. Найвидатнішим історичним твором Київської Русі, серед збережених часом, є "Повість временних літ". Одним із видів літописної літератури на Русі були житія святих (агіографія). На середину XIII ст. культура Київської Русі досягла свого найвищого рівня.

**Тема 7.** Культура доби Відродження. Загальна характеристика та культурні особливості епохи Відродження. Раннє Відродження. Високе

Відродження. Пізній Ренесанс. Північне Відродження. Проторенесанс. Особливості історичного розвитку Італії та передумови раннього розвитку культури Відродження. Вплив візантійських та готичних традицій. Прогресивні течії Відродження. Реалізм. Секуляризація мистецтва. Раціоналізм. Наукові основи мистецтва Відродження. Традиції античності в художній культурі Відродження. Раннє Відродження. Провідна роль Флоренції, її архітектура. Вплив вивчення античної пластики на скульптуру Ренесансу. Донателло - голова нового реалістичного напрямку. Живопис. Розквіт флорентійської школи. Мистецькі здобутки Ренесансу. Загальна характеристика Високого Відродження. Гуманізм. Леонардо да Вінчі - засновник мистецтва Високого Відродження. Мікеланджело - виразник гуманістичних ідеалів і принципів мистецтва Відродження (скульптор, живописець, архітектор). Творчість Рафаеля Санті. Особливості венеціанського живопису. Джорджоне. Пізнє Відродження. Творчість Тиціана, Паоло Веронезе.

Особливості Відродження у північноєвропейських країнах. Живопис. Зародження портрету, побутового жанру, пейзажу. Значення книжкової мініатюри. Мистецтво Нідерландів. Брати Губерт та Ян Ван Ейки. "Гентський вівтар" та його значення для подальшого розвитку нідерландського живопису. Творчість Ієроніма Босха: елементи фольклору, містики та реалізму. Пітер Брейгель Молодший. Демократична тематика, народний фольклор. Мистецтво Німеччини. Особливості регіональних шкіл. Початок книгодруку та розвиток графіки. Гравюра як самостійний жанр мистецтва. Альбрехт Дюрер: еволюція творчості. Ганс Гольбейн Молодший - портретист. Виключна важливість Відродження в історії людської культури пояснюється тим, що в цю епоху були створені видатні пам'ятки літератури та образотворчого мистецтва. З'явилося багато яскравих, видатних, великих талантів – письменників, мислителів, живописців, скульпторів, архітекторів. Головним видом духовної діяльності стало мистецтво. Воно набуло для людей Відродження такого значення, як в середні віки релігія, а в Новий час – наука і техніка.

**Змістовий модуль 3. Європейська культура Нового часу XVII – XIX століть.**

**Тема 8. Європейська культура XVII ст. Бароко.** Починаючи з XVII ст., в Західній Європі завершувався процес формування великих національних держав на основі абсолютистських монархій. З останнім було пов'язане зростання національних особливостей культурного життя, в авангарді якого йшли Італія, Іспанія, Фландрія, Голландія, Франція. Культурний розвиток кожної європейської країни набув своїх, лише їм притаманних рис. І все це різноманіття особливостей культурного життя не виключає спільностей його характеристик. Були створені перші розвинуті власне філософські системи. Вони відділилися від богослов'я, від епічної поезії, сприйняли зміст і методи точних наук. Нові особливості світосприймання проявляються у тих видах мистецтва, які наочніше відображають зміни людини, перш за все, її зовнішніх рис, і залежність від зовнішніх обставин – природи, суспільства, держави. Тому XVII ст. – це царина

образотворчого мистецтва. Великий художній рух, що розпочався в XVII ст., не збігається хронологічно з межами століття. Так, в Італії початок припадає на першу чверть XVI ст., а у Фландрії (Бельгія), Іспанії, Франції розквіт національної школи припадає на 10-30-ті роки XVII ст. Головним завоюванням художнього життя XVII ст. вважають глибину, простір, загальне одухотворення і внутрішнє проникнення, складна єдність, відчуття зв'язку героя і предмета із середовищем. Ця якість об'єднує навіть віддалені і несхожі твори. Разом з тим відмінність художніх результатів реалізації названих положень дала змогу розділити художні процеси епохи на два стилі. Наявність у мистецтві XVII ст. цих стилів і становить особливості образного мислення того часу. Йдеться про бароко та класицизм.

**Тема 9. Просвітництво і бароко.** Суспільно-політичні передумови та зміст епохи Просвітництва. Розвиток філософської думки. Роль англійської, французької, німецької літератури в житті західноєвропейського суспільства в епоху просвітництва. Художні стилі класицизму та рококо. Зародження нових музичних жанрів: Й.С. Бах, В.А. Моцарт. Російський „освічений абсолютизм”. Особливості економічного, політичного і культурного розвитку європейських країн у XVIII ст. Відображення в мистецтві буржуазних і феодально-аристократичних класових інтересів, протиріччя і боротьба стилістичних концепцій. Основні ідеї Просвітництва. Французьке мистецтво XVIII ст. Аристократичний стиль рококо. Звернення до світу людських почуттів. Архітектура рококо. Приватні будинки аристократії, міські ансамблі. Декоративно-прикладне мистецтво. Живопис. "Галантний" стиль Антуана Ватто. Розважальний та еротичний характер творів Франсуа Буше. Жан Оноре Фрагонар - майстер "галантних сцен" та портретист. Неокласицизм. Інтерес до античності. Пошук нових форм архітекторів Франції (Етьєн Луї Булле, Клод Нікола Леду). Французька скульптура. Творчість Едме Бушардона, Жана Батіста Лемуана, а Батіста Пігаля, Етьєна Моріса Фальконе, Жана Антуана Гудона. Живопис (Жан Батист Шарден, Жан Батиста Грьоза, Морис Кантен де Латур). Техніка пастелі. Юбер Робер. Різновид пейзажу - "архітектурна фантазія". Час розквіту театральної драматургії також припадає на XVIII століття.

Подвійність англійського мистецтва XVIII ст. Архітектура Англії. Палладіанство. Звернення до зразків античності. Творчість Андреа Палладіо, Річарда Бойля Бьорлінгтона, Джеймса Гібса. Пейзажний парк - важливий внесок Англії в архітектуру XVIII ст. "Готичне відродження". Англійський живопис (Уільям Хогарт, Джошуа Рейнолдс, Томас Гейнсборо). Нова технологія виготовлення фаянсу Джозайя Веджвуда.

Російське мистецтво XVIII ст. Особливості розвитку російського мистецтва. Будівництво Петербургу. Стиль бароко. Архітектор Франческо Бартоломео Растреллі. Архітектурна школа І.Мічурина. Риси класицизму в російській

архітектурі. Валлен-Деламонт, Кокорінов - представники раннього класицизму. Василь Баженов - майстер російського класицизму. Скульптура. Зародження російської скульптури як самостійного виду мистецтва. Скульптурні роботи Шубіна, Моріса Фальконе, Козловського. Академія мистецтв і її роль в розвитку російського мистецтва. Нові прийоми синтезу архітектури і декоративного живопису. Розвиток реалізму в російському живопису (І. Нікітін, А. Матвеев, І. Аргунов). Становлення портретного жанру. Діяльність живописної майстерні Оружейної палати. Розвиток гравюри. Портретний живопис Ф. Рокотова, Д. Левицького, В. Боровиковського. Розвиток історичного жанру (М. Лосенко). Жанровий живопис (М. Шибанов). Пейзажний живопис (О. Щедрін).

В європейській культурі XVIII - те - століття складна епоха. У художньому житті співіснували нові й старі, модернові й консервативні стилі. В цей період сформувалися сентименталізм, романтизм, реалізм, рококо. При цьому зберігали свої позиції класицизм, готика і бароко. Культура XVIII ст. була важливим етапом в історії світової культури. В цей період в Європі швидко змінюється спосіб світосприйняття, визначаються нові культурні цінності, людина отримала більше свободи для творчої діяльності. XVIII ст. започаткувало нові форми культури та втягувало в культурний процес нові країни.

**Тема 10.** Особливості розвитку західноєвропейської культури XIX ст. Промислова революція, науково-технічний прогрес та їх вплив на розвиток суспільного життя, художньої культури європейських країн. Основні тенденції художньої культури XIX ст. Становлення і розвиток романтизму. Критичний реалізм. Натуралізм, символізм та імпресіонізм у мистецтві. У 60-ті роки XVIII ст. в Англії, а в XIX ст. в інших європейських країнах почалася промислова революція. Прогрес суспільства неможливий без розвитку науки. XIX ст. - епоха розвитку класичного природознавства. Була створена єдина система наук. Зароджується геологія, палеонтологія, біологія, ембріологія, проводяться серйозні дослідження процесу розвитку. Внаслідок стрімкого розвитку науки і техніки в XIX ст. - на початку XX ст. культурний процес зазнав значних змін. Удосконалилась матеріальна база культури, сформувалися нові соціальні верстви населення, збільшився інтелектуальний потенціал суспільства. У XIX ст. з'являється інтелігенція. У XIX ст. відбувалося осмислення і пошук образу ідеального суспільства і шляхів створення морального ідеалу епохи у всіх галузях суспільного життя, що знайшло своє відображення у працях економістів, філософів, і, звичайно, у художників. У літературі й мистецтві Західної Європи розвивалися різні напрями і тенденції. У складному взаємозв'язку з домінуючими напрямками знаходяться численні течії і школи, такі як: сентименталізм, натуралізм, символізм. Неокласицизм як прояв інтересу до мистецтва Давньої Греції та Риму. Романтичні тенденції в європейській скульптурі. Живопис XIX ст. Головуюча роль французької школи живопису в мистецтві Західної Європи.

Романтизм як художній напрям мистецтва. Основні риси стилю. Тема революційної боротьби в творчості провідних майстрів романтичної школи. Драматизм та емоційність романтизму. Теодор Жеріко - творець "романтичної моди". Ежен Делакруа - живописець романтичної школи. Пошуки героїчних образів. Роль колориту. Пошуки нової теми на Сході. Вплив школи Делакруа на французький живопис. Романтизм в німецькому мистецтві. Національні тенденції. Пилип Отто Рунге - яскравий представник німецької школи живопису. Каспар Давид Фридрих - представник німецького романтичного пейзажу. Історизм в творчості німецьких романтиків.

Архітектура Західної Європи другої половини XIX ст. Нові форми будівель. Формування сучасного типу західного багатоповерхового міста. Технологічний переворот в архітектурі, поява нових матеріалів. Архітектурний стиль модерн. Використання нових матеріалів і конструкцій, орнаменту.

Особливості стилю модерн в країнах Європи. Макінтош - яскравий представник англійського модернізму. Конструктивізм. "Кришталевий палац" у Лондоні архітектора Джозефа Пакстона. Ейфелева башта Густава Ейфеля у Парижі. Іспанський архітектор Антоніо Гауді - яскравий представник епохи модернізму. Еклектизм. Використання елементів неокласицизму, неоготики. Поява стилів: романсько-візантійського, неоренесансу, необарокко, другого ампіру. Майстри еклектики: Жан Луї Шарль Гарньє, Готфрід Земпер. Декоративно-прикладне мистецтво. Фарфорові вироби, годинники, ювелірні вироби.

**Тема 11.** Романтизм – реалізм – імпресіонізм: культурні параметри епохи.

Одним з визначних художніх напрямів у мистецтві Західної Європи був романтизм. Романтизм – ідейний і художній напрям в європейській та американській духовній культурі XVIII – першої половини XIX ст. В образотворчому мистецтві романтизм найбільш яскраво проявився в живописі та графіці, менш виразно – у скульптурі. Більшість національних шкіл романтизму в образотворчому мистецтві складалася в боротьбі з офіційним академічним класицизмом. Романтизм в музиці склався в 20-ті рр. XIX ст. під впливом літератури романтизму і розвивався в тісному зв'язку з ним. Головні представники романтизму в літературі Новалис, Клеменс Брентано, Е.Гофман, Генрі Гейне, Джон Кітс, Джордж Байрон, Персі Шеллі, Віктор Гюго, Жорж Санд, Адам Міцкевич, Михайло Лермонтов, В. Одоєвський, Вальтер Скотт; у музиці – Ф. Шуберт, Р.Шуман, М.Вебер, Р.Вагнер, Г. Берліоз, Н.Паганіні, Ф.Шопен, Дж.Верді, в живописі – Е. Делакруа, Т. Жеріко, Ф.О. Рунге, Дж. Констебл, У.Тернер, О. Кіпренський, О.Орловський. Наприкінці XIX ст. ідеї романтизму відроджуються і з'являється течія неоромантиків. Представники неоромантизму відкидали вульгарність, одноманітність, відсутність сильних

пристрастей. Протестуючи проти буржуазної повсякденності, вони оспівували романтику небезпеки і пригод, перенісши своїх героїв або в минуле, або в незвичайні умови далеких країн. Неоромантики любили сюжети з заплутаною інтригою. Починаючи з 20-30-х років XIX ст., в європейській літературі і в мистецтві розвиваються паралельно два напрямки - романтизм і критичний реалізм, пов'язані складними відносинами взаємного впливу і гострої полеміки. Реалізм (від лат. *realis* - матеріальний) - припускає правдиве художнє відображення об'єктивної дійсності. На відміну від представників романтизму, які прагнули звільнитися від навколишньої дійсності і які вважали неможливим і непотрібним об'єктивне відтворення реального світу засобами художньої правди, великі художники-реалісти XIX ст. з немилосердною правдивістю зображували болячки й хиби буржуазного ладу і буржуазної моралі. Критичний реалізм знайшов яскраве вираження і в галузі образотворчого мистецтва, особливо в живопису і графіці, створивши основу для високого розвитку побутового жанру (Федотов, Перов, Франсуа Мілле, Густав Курбе, Дега), пейзажного живопису (Джон Констебл, Коро, О.Іванов), портрету (Теодор Жеріко, Крамський, Рєпін). У другій половині XIX ст. в мистецтві зароджується новий напрям імпресіонізм. Художники цього напрямку прагнули надати своїм творам життєвості за допомогою збагачення живописної палітри, правильної передачі повітря і освітлення в природі. Імпресіоністи малювали чистими, яскравими фарбами, накладаючи на полотно певні кольори один біля одного. Незабаром імпресіонізм починає проникати і в інші види мистецтва: літературу, скульптуру, музику (Б.Барток, К. Дебюссі, М. Равель). Основним методичним принципом імпресіонізму було звернення до реальної дійсності для того, щоб передати безпосередньо життєве враження про неї. Отже, у цілому XIX ст. стало одним з найнасиченіших у розвитку світової культури. Серед його найбільших надбань не лише реалізм, що й досі залишається одним з провідних культурних напрямків. Трансформуючись, пристосовуючись до нових історичних умов, принципи культури романтизму щоразу відновлювалися в різних країнах по-різному, тоді, коли суспільний прогрес заходив у глухий кут і викликав кризу соціального життя.

**Змістовий модуль 4.** Сучасна світова культура (XX – початок XXI ст.). Матеріальна культура й предметне середовище.

**Теми 12-13.** Сучасна світова культура (XX – початок XXI ст.). Розвиток основних модерністських напрямків та течій. Досягнення літератури та мистецтва соціального реалізму. Масова культура та контркультура.

Культура XX ст. – одне з найскладніших явищ в історії світової культури. В першій половині XX ст. відбулося ряд революцій, які суттєво змінили систему мислення, сколихнули Європу і вплинули на історичні процеси на всіх континентах. Соціальні потрясіння, дві світові війни, ідеологічне і політичне протистояння двох суспільних систем витіснили духовні цінності на периферію

людської свідомості, дали поштовх розвитку примітивних націонал – шовіністичних ідей, посилення культу тоталітарного руйнування старого. Світогляд людей став визначатися досягненнями наукової думки, які стали втілюватися в промисловості і техніці. Наукові досягнення впливали на формування культури ХХ ст. При всій розгалуженості, строкатості, сплутаності художніх процесів у культурі ХХ ст. можна простежити дві основні лінії історичного розвитку. Одна пов'язана з продовженням традицій реалізму (критичний, соціалістичний). Друга – з виникненням на базі декадентства і подальшим розвитком модернізму. Умовно історію культури ХХ ст. можна поділити на три основні періоди:

- а) продовження розвитку реалістичної традиції та модернізму (декадансу) (кінець ХІХ ст. – 10-ті рр. ХХ ст.);
- б) еволюція модерністських напрямків і течій (20-50 ті рр. ХХ ст.);
- в) розквіт масової культури та виникнення так званої “рок-культури” (50-90 ті рр. ХХ ст.).

Специфічним культурним феноменом ХХ ст. називають модернізм. Модернізм (від “modern” – новітній, сучасний) – термін сумарний, який позначає велику кількість несхожих між собою, різноманітних і суперечливих художніх напрямів у світовій культурі ХХ ст. Модернізм – це культура, яка заздалегідь протиставляє себе будь - якому різновиду традиційної культури (і передусім культурі реалістичній). У літературі та мистецтві післявоєнної Європи переважали ідеї наймоднішої філософської системи того часу - екзистенціалізму, різновиду ірраціоналістичної філософії. Значний вплив на розвиток модерністського мистецтва мав кубізм. Одним з мистецьких напрямків 10-20-х років ХХ ст. був футуризм, який досяг найбільшого розвитку в Італії, Росії, Франції. Футуризм оголошував людські почуття, ідеали любові, щастя, добра – “слабкостями”, проголошуючи критеріями прекрасного “енергію”, “швидкість”, “силу”. Однією з модерністських течій в мистецтві був дадаїзм (букв. “дерев'яний коник”), в переносному значенні – незв'язний дитячий лепет. Дадаїзм виник у лютому 1916р. під час Першої світової війни у нейтральній Швейцарії, де доля звела художників та поетів з ворогуючих країн Європи. Пізніше центром цієї форми модернізму став Париж. У 1922 р. дадаїзм припинив своє існування. На його базі в 20-ті роки у Франції виник “сюрреалізм” (фран. “surrealisme” – надреалізм). Засновниками цієї течії стали молоді поети та письменники – Андре Бретон, Луї Арагон, Поль Елюар. Розквіт сюрреалізму припадає на 1924-1938 рр. Найяскравішим представником сюрреалізму вважається іспанський художник Сальвадор Далі. Прийоми сюрреалізму знайшли відображення й у кінематографі (Луїс Бунюель), театрі (“театр абсурду”), скульптурі. Повоєнний абстракціонізм можна поділити на три великі групи. Перша з них – “абстрактний експресіонізм”. Засновником його став

американець Джексон Поллок. На початку 60-х р. XX ст. у світовому мистецтві виявилися перші симптоми кризи абстракціонізму. Свідченням цього стала поява нових стилів: “поп-арт” (популярне мистецтво) та “оп-арт” (оптичне мистецтво). На хвилі студентських революцій 1968 р. в європейську культуру на зміну модернізму прийшов постмодернізм – той стан духовної культури і мистецтва, в якому перебуває західне людство до сьогоднішнього дня.

До першої світової війни в мистецтві панував реалізм. Світ тоді здавався гідним його реалістичного відбивання. Особистість творця, його смаки та пристрасті могли виявитись у виборі жанру, композиції, форми або кольору. У 20-30-ті р. XX ст. формується міжнародний художній простір, художні напрямки набувають міжнародного характеру, зростає взаємовплив культур і мистецтв народів світу. Однак у цьому процесі спостерігаються регіональні, цивілізовані відмінності. У країнах Східної і Південної Європи, що дістали самостійність після Першої світової війни, вплив абстракціонізму та ірраціональних течій був незначний. Визначальний вплив на розвиток мистецтва виявляли тут національно–державні ідеї. Ставилося завдання створити власне, нове, сучасне національне мистецтво. Звідси звернення до класичної спадщини, національних, художніх і народних традицій. Реалізм у мистецтві й літературі XX ст. пов’язаний з розкриттям історичної ролі народних мас, утвердженням етичних і естетичних цінностей кожної конкретної нації, критикою соціальної несправедливості. Слід зауважити, що поява найкращих творів європейської й американської культур XX ст. зумовлена, головним чином, реальними подіями, активною участю митців у житті суспільства. Яскраво простежується одна з основних тем у творчості видатних реалістів – трагічна несумісність гармонійного розвитку особистості, повноцінного задоволення її природного права на щастя зі спотвореними, нелюдськими, цинічно–лицемірними відносинами, які утверджуються світом, де панують гроші і сила. У 20-ті р. XX ст. новим явищем в літературі стала поява письменників “втраченого покоління” – американця Ернеста Хемінгуея, англійця Річарда Олдінгтона, німця Еріха Марії Ремарка, - покоління, чиє становлення як митців припало на роки війни. Герої їхніх романів – сильні молоді люди, що багато пережили, але в більшості своїй вони не стали циніками. Вони знають ціну чоловічій дружбі, відданості, любові. У перші повоєнні роки у творчості багатьох письменників, особливо воюючих країн, превалюючою стала антифашистська тематика. Більшість з них самі були солдатами Другої світової війни, учасниками руху Опору. Повоєнний період ознаменувався значним піднесенням і новими досягненнями в розвитку образотворчого мистецтва. З усієї строкатості й розмаїтості течій у повоєнному мистецтві виділяються дві основні: соціалістичний реалізм й абстракціонізм. У кіномистецтві повоєнного часу найпоширенішим напрямком стає неореалізм. Найбільш повне втілення він знайшов в італійському кінематографі. Кінорежисери, актори, художники, літератори, ставлять перед собою дуже

важливе завдання – виховувати людей в дусі гуманізму, за допомогою різноманітних художніх заходів прищеплювати їм кращі загальнолюдські цінності. У сучасній західній культурі широкого розповсюдження набула так звана “масова культура” (інші назви – маскульт, поп-культура, кітч). У найбільш типових яскравих формах вона виникла у США, які стали в ній “законодавцем моди”, зосередивши для цього потужні фінансові та технічні ресурси. Типові її риси – стандартизація, засилля легкодоступних форм, апеляція до лібідних інстинктів, ринкове ставлення до мистецтва, науки, політики, релігії, як до виробників споживчих вартостей. На відміну від високої, елітарної культури, яка завжди була орієнтована на інтелектуальну, думаючу публіку, масова культура свідомо орієнтується на “усереднений” рівень масових споживачів.

Масова культура є продуктом індустріального, а потім постіндустріального суспільства з притаманним їм культом споживання та високим розвитком засобів масової комунікації, насамперед, преси, радіо, кіно, телебачення, зв’язку, відео-та звукозапису, які й роблять споживання культурних цінностей масовим.

**Тема 14.** Матеріальна культура й предметне середовище. Феномен дизайну. Історія зародження та розвитку дизайну в системі культурології. Дизайн, мистецтво і техніка. Упродовж всієї історії розвитку культури кожна людина, в міру своїх можливостей, прагнула прикрасити своє життя, зробити гарними і зручними всі предмети, які її оточують.

У ХХ ст. під впливом науково - технічного прогресу і соціальних змін в суспільстві в предметній творчості посилювалися проектні, прогностичні спрямування, предметне майбутнє у конкретних предметних художніх образах. Виникла нова професія – дизайн, яка увібрала в себе предметну творчість, технічну естетику і промислове мистецтво. В останні роки питання про сутність дизайну і його роль в сучасній культурі цікавить все більше не тільки дизайнерів-практиків, а й вітчизняних соціологів, культурологів, філософів та інших представників соціально-гуманітарного знання. Дизайн, виступаючи виразником проектної культури постіндустріального суспільства, акцентує увагу на процесі зміни естетичних критеріїв і удосконалення промислових форм. Дизайн, як соціальний феномен, практично завжди був поєднаний з пізнанням світу, виступаючи однією з форм його сприйняття й предметного відтворення. Архаїчна “дизайнерська” культура – найтриваліший і найзагадковіший період історії людства. Свій досвід спілкування з оточенням первісна людина передавала в міфах. Передісторія дизайну як людської діяльності, спрямованої на надання речам поряд з утилітарними естетичними та етико-престижними властивостями, виникла на найбільш ранніх щаблях історії. Її досягнення в галузі практики й теорії підготували те, що сталося в ХХ сторіччі – злиття у сфері виробництва і споживання утилітарного та естетичного, що отримало назву “дизайн”. Слід підкреслити, що дизайн – це категорія досить умовна (з англ.

“design industrial”), складна, дискусійна та універсальна. Межами її конкретизації є розуміння конструктивної діяльності в контексті мистецтва, культури, ергономіки, філософії.

#### 4. Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                                                                                                                          | Кількість годин |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|---|-----|-----|------|--------------|--------------|----|-----|-----|------|
|                                                                                                                                                                        | денна форма     |              |   |     |     |      | Заочна форма |              |    |     |     |      |
|                                                                                                                                                                        | усього          | у тому числі |   |     |     |      | усього       | у тому числі |    |     |     |      |
|                                                                                                                                                                        |                 | л            | п | лаб | інд | с.р. |              | л            | п  | лаб | інд | с.р. |
| 1                                                                                                                                                                      | 2               | 3            | 4 | 5   | 6   | 7    | 8            | 9            | 10 | 11  | 12  | 13   |
| <b>Модуль 1</b>                                                                                                                                                        |                 |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
| <b>Змістовий модуль 1. Сутність культури як суспільного явища. Культура первісного суспільства. Цивілізації Давнього Сходу: світове значення. Культура античності.</b> |                 |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
| Тема 1. Сутність культури як суспільного явища.                                                                                                                        | 6               | 2            |   |     |     | 4    | 6            | 2            |    |     |     | 4    |
| Тема 2. Культура первісного суспільства.                                                                                                                               | 6               | 2            |   |     |     | 4    | 6            |              |    |     |     | 6    |
| Тема 3. Цивілізації Давнього Сходу: світове значення.                                                                                                                  | 5               | 2            |   |     |     | 3    | 5            |              |    |     |     | 5    |
| Тема 4. Культура античності.                                                                                                                                           | 6               | 2            |   |     |     | 4    | 6            | 2            |    |     |     | 4    |
| Разом за змістовим модулем 1                                                                                                                                           | 23              | 8            |   |     |     | 15   | 23           | 4            |    |     |     | 19   |
| <b>Змістовий модуль 2. Культурні надбання епохи Середньовіччя (V – XV ст.). Культура Київської Русі. Культура епохи Відродження.</b>                                   |                 |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |
| Тема 1. Культурні надбання епохи Середньовіччя (V –                                                                                                                    | 7               | 2            |   |     |     | 5    | 7            | 2            |    |     |     | 5    |

|                                                                                                                                                                                                      |    |    |  |  |  |    |    |   |  |  |  |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|----|--|--|--|----|----|---|--|--|--|----|
| XV ст.).                                                                                                                                                                                             |    |    |  |  |  |    |    |   |  |  |  |    |
| Тема 2. Культура Київської Русі.                                                                                                                                                                     | 7  | 2  |  |  |  | 5  | 7  |   |  |  |  | 7  |
| Тема 3. Культура доби Відродження.                                                                                                                                                                   | 8  | 2  |  |  |  | 6  | 8  |   |  |  |  | 8  |
| Разом за змістовим модулем 2                                                                                                                                                                         | 22 | 6  |  |  |  | 16 | 22 | 2 |  |  |  | 20 |
| <b>Усього годин</b>                                                                                                                                                                                  | 45 | 14 |  |  |  | 31 | 45 | 6 |  |  |  | 39 |
| <b>Модуль 2</b>                                                                                                                                                                                      |    |    |  |  |  |    |    |   |  |  |  |    |
| <b>Змістовий модуль 3. Європейська культура Нового часу XVII – XIX століть. Просвітництво і бароко. Культура XIX – початку XX ст. Романтизм – реалізм – імпресіонізм: культурні параметри епохи.</b> |    |    |  |  |  |    |    |   |  |  |  |    |
| Тема 1.Європейська культура XVII ст. Бароко.                                                                                                                                                         | 6  | 2  |  |  |  | 4  | 6  |   |  |  |  | 6  |
| Тема 2. Європейське Просвітництво та мистецькі стилі XVIII ст.                                                                                                                                       | 6  | 2  |  |  |  | 4  | 6  |   |  |  |  | 6  |
| Тема 3. Культура Західної Європи XIX ст. Романтизм та неокласицизм.                                                                                                                                  | 6  | 2  |  |  |  | 4  | 6  |   |  |  |  | 6  |
| Тема 4. Романтизм – реалізм – імпресіонізм: культурні параметри епохи.                                                                                                                               | 5  | 2  |  |  |  | 3  | 5  |   |  |  |  | 5  |

|                                                                                                                             |           |           |  |  |  |           |           |          |  |  |  |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|--|--|--|-----------|-----------|----------|--|--|--|-----------|
| Разом за змістовим модулем 3                                                                                                | 23        | 8         |  |  |  | 16        | 23        |          |  |  |  | 23        |
| <b>Змістовий модуль 4.</b> Сучасна світова культура (XX – початок XXI ст.).<br>Матеріальна культура й предметне середовище. |           |           |  |  |  |           |           |          |  |  |  |           |
| Тема 1. Сучасна світова культура (XX – початок XXI ст.)Ч.1.                                                                 | 8         | 2         |  |  |  | 6         | 8         |          |  |  |  | 8         |
| Тема 2. Сучасна світова культура (XX – початок XXI ст.)Ч.2.                                                                 | 7         | 2         |  |  |  | 5         | 7         |          |  |  |  | 7         |
| Тема 3.<br>Матеріальна культура й предметне середовище.                                                                     | 7         | 2         |  |  |  | 5         | 7         |          |  |  |  | 7         |
| Разом за змістовим модулем 4                                                                                                | 22        | 6         |  |  |  | 16        | 22        |          |  |  |  | 22        |
| <b>Усього годин</b>                                                                                                         | <b>90</b> | <b>28</b> |  |  |  | <b>62</b> | <b>90</b> | <b>6</b> |  |  |  | <b>84</b> |

### 5. Теми семінарських занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|-------|------------|-----------------|
| 1     |            |                 |
| 2     |            |                 |
| ...   |            |                 |

### 6. Теми практичних занять

| № з/п | Назва теми | Кількість годин |
|-------|------------|-----------------|
| 1     |            |                 |

|     |  |  |
|-----|--|--|
| 2   |  |  |
| ... |  |  |

### 7. Теми лабораторних занять

| №<br>з/п | Назва теми | Кількість<br>годин |
|----------|------------|--------------------|
| 1        |            |                    |
| 2        |            |                    |
| ...      |            |                    |

### 8. Самостійна робота

| №<br>з/п | Назва теми                                                                | Кількість<br>годин |
|----------|---------------------------------------------------------------------------|--------------------|
| 1        | Природа і культура                                                        | 6                  |
| 2        | Ранні форми культури                                                      | 6                  |
| 3        | Культурні надбання давньосхідних цивілізацій                              | 6                  |
| 4        | Культура Візантійської імперії                                            | 6                  |
| 5        | Культура Арабського халіфату                                              | 6                  |
| 6        | Культура середньовічної Японії                                            | 6                  |
| 7        | Культури народів Месоамерики                                              | 6                  |
| 8        | Реформація і становлення культури Нового часу                             | 6                  |
| 9        | Тенденції культурного розвитку в українських землях впродовж ХІХ століття | 6                  |
| 10       | Культура США: традиції та звичаї                                          | 8                  |
|          | Разом                                                                     | 62                 |

### 9. Індивідуальні завдання

Для студентів заочної форми навчання – контрольна робота.

## 10. Методи навчання

У процесі навчання курсу використовуються пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, дослідницький методи з такими формами роботи як лекція, співбесіда, ілюстрування візуальним матеріалом, розв’язування творчих завдань, робота з літературою в бібліотеках і Інтернеті. Показ відеофільмів.

## 11. Очікувані результати навчання з дисципліни

- вміння аналізувати явища культурного життя, усвідомлювати природу різних жанрів художньої творчості і видів мистецтв, орієнтуватися у багатому світі духовної культури;
- здатність розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи;
- спроможність збагачувати власний культурний досвід шляхом самоосвіти, творчо працювати над прирощенням і вдосконаленням культурно-освітніх знань;
- вміння використовувати набуті знання і досвід у практичній фаховій діяльності.

## 11. Методи контролю

тестування з кожного змістовного модуля, два рубіжних контролі, іспит

## 12. Розподіл балів, які отримують студенти

*Приклад для заліку*

| Поточне тестування та самостійна робота |    |    |    |    |                      |    |    |    | Сума |
|-----------------------------------------|----|----|----|----|----------------------|----|----|----|------|
| Змістовий модуль №1                     |    |    |    |    | Змістовий модуль № 2 |    |    |    |      |
| T1                                      | T2 | T3 | T4 | T5 | T6                   | T7 | T8 | T9 | 100  |
|                                         |    |    |    |    |                      |    |    |    |      |

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

**Приклад для екзамену**

|                                         |    |    |                       |    |    |    |                       |    |     |     |                                  |      |
|-----------------------------------------|----|----|-----------------------|----|----|----|-----------------------|----|-----|-----|----------------------------------|------|
| Поточне тестування та самостійна робота |    |    |                       |    |    |    |                       |    |     |     | Підсумковий<br>тест<br>(екзамен) | Сума |
| Змістовий<br>модуль 1                   |    |    | Змістовий модуль<br>2 |    |    |    | Змістовий модуль<br>3 |    |     |     |                                  | 100  |
| T1                                      | T2 | T3 | T4                    | T5 | T6 | T7 | T8                    | T9 | T10 | T11 | T12                              |      |
|                                         |    |    |                       |    |    |    |                       |    |     |     |                                  |      |

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

**Приклад за виконання курсового проекту (роботи)**

|                         |                         |               |      |
|-------------------------|-------------------------|---------------|------|
| Пояснювальна<br>записка | Ілюстративна<br>частина | Захист роботи | Сума |
| до ____                 | до ____                 | до ____       | 100  |

**Шкала оцінювання: національна та ECTS**

| Сума балів за<br>всі види<br>навчальної<br>діяльності | Оцінка<br>ECTS | Оцінка за національною шкалою                            |                                                          |
|-------------------------------------------------------|----------------|----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|
|                                                       |                | для екзамену, курсового<br>проекту (роботи),<br>практики | для заліку                                               |
| 90 – 100                                              | <b>A</b>       | відмінно                                                 | зараховано                                               |
| 85-89                                                 | <b>B</b>       | добре                                                    |                                                          |
| 75-84                                                 | <b>C</b>       |                                                          |                                                          |
| 70-74                                                 | <b>D</b>       | задовільно                                               |                                                          |
| 60-69                                                 | <b>E</b>       |                                                          |                                                          |
| 35-59                                                 | <b>FX</b>      | незадовільно з<br>можливістю повторного<br>складання     | не зараховано з<br>можливістю<br>повторного<br>складання |
| 1-34                                                  | <b>F</b>       | незадовільно з<br>обов’язковим                           | не зараховано з<br>обов’язковим                          |

|  |  |                                   |                                      |
|--|--|-----------------------------------|--------------------------------------|
|  |  | повторним вивченням<br>дисципліни | повторним<br>вивченням<br>дисципліни |
|--|--|-----------------------------------|--------------------------------------|

### **13. Методичне забезпечення**

1. Робоча навчальна програма дисципліни;
2. Навчальна програма;
3. Силабус навчальної дисципліни;
4. Опорні конспекти лекцій.

### **14. Рекомендована література**

#### **Базова**

1. Бартенев И. А. Очерки истории архитектурных стилей / И. А. Бартенев, В. Н. Батажкова. – М.: Изобразительное искусство, 1983. – 384с.
2. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств / Н. А. Дмитриева. – М.: Искусство, 1987. – 318с.
3. Ильина Т. В. История западно-европейского искусства / Т. В. Ильина. – М.: Высшая школа, 1983. – 435с.
4. Історія світової культури / Під заг. ред. М.В. Дєдкова. – Запоріжжя: Дике Поле, 2009. – 376 с.
5. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Підручник / М. В. Кордон. – [вид. 2-ге]. - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 584 с.
6. Українська та зарубіжна культура. Навч. посіб. / М. М. Закович, І. А. Зязюн, О. Л. Шевнюк та ін.; За ред. М. М. Заковича. — [4-те вид., випр. і допов]. — К.: Знання, 2009. — 589 с.
7. Шейко В. Історія української культури: Навч. посібник / В. Шейко, Л. Тишевська. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.

#### **Допоміжна**

1. Зотов В. Українська та зарубіжна культура. Словник культурологічних термінів / В. Зотов, А. Клімачова, В. Таран. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 269 с.

2. Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ століття): Навч. Посібник / Л. І. Кормич, В. В. Багацький В.В. [3 вид]. - Х.: Одісей, 2004. - 304 с.
3. Левчук Л. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Л. Левчук. – К.: Либідь, 1997. – 449 с.
4. Матвєєва Л. Культурологія: Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Матвєєва. – К.: Либідь, 2005. – 512 с.
5. Миропольська Н. Художня культура світу: Європейський культурний регіон: Навч. посіб. / [Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол, О. Оніщенко]. – К.: Вища школа, 2001. – 191 с.
6. Погорілий О. Культурологія: Навчальний посібник / Упоряд.: О. Погорілий, М. Собуцький. - К.: Києво-Могилянська академія, 2005. - 320 с.
7. Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Погорілий Д.Є. Культурологія: 100 питань - 100 відповідей. Навчальний посібник для студ. вищих навч. закл. / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, Д. Є. Погорілий. - К.: Фірма «ІНКОС», 2008. - 240 с.
8. Тюрменко І. Культурологія: теорія та історія культури: Навчальний посібник / За ред. І. Тюрменко, С. Буравченкова, П. Рудик. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 370 с.
9. Шевнюк О. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / О. Шевнюк. - К.: Знання-Прес, 2002. - 277 с.

## 15. Інформаційні ресурси

- <http://www.countries.ru/library.htm> – бібліотека з культурології.
- <http://www.liart.ru/> – Російська державна бібліотека мистецтва.
- <http://iskust.claw.ru/> – енциклопедія мистецтва.
- <http://bibliotekar.ru/> – електронна бібліотека нехудожньої літератури. Статті та книги з історії, міфології, мистецтва, художні галереї й колекції.
- <http://www.classis.ru/> – бібліотека для студентів.